

הלכות תלמוד תורה

פרק א:

האב מצווה ללמד את בנו תורה משיתחיל הבן לדבר. חיוב זה קודם לחיוב של הרב ללמד את תלמידו המצווה ללמד תורה שבעל פה בחינם ותורה שבכתב בשכר. החיוב של אדם ללמד עצמו קודם לכל (אא"כ בנו חכם יותר ממנו). כל איש מישראל מצווה ללמוד תורה אף אם הוא עני ובעל יסורין עד יום מותו, אך מהראוי שילמד אדם תורה קודם שנשא אישה בזמן שדעתו פנויה. אישה אינה מצווה ללמוד תורה אך אם למדה יש לה שכר, ואין לאדם ללמד בתו תורה. בתחילת למידתו על האדם לשלש לימודו שליש בתורה שבכתב, שליש בתורה שבע"פ ושליש בהעמקה ועיון. משיגדיל, עליו ללמוד בעיון כל ימיו ולעסוק בתורה שבכתב ובע"פ רק כדי שלא ישכח.

נקודות להרחבה:

1. הרמב"ם מתחיל את הפרק דווקא ממצוות לימוד התורה לאחרים ורק לאחר מכן עובר למצוות תלמוד תורה. האחרונים דייקו מכאן שישוד לימוד התורה הוא העברת המסורת מדור לדור.
2. בפרק זה טמונה סוגיית לימוד תורה לנשים. מפורסמת פסיקתו של החפץ חיים שכיום מצווה ללמד אותם תורה כדי לחזקן באמונתן.

פרק ב:

חובה על כל עיר לייסד בית ספר. בית הספר מתחיל מגילאי שש-שבע ולומדים בו כל השנה (מלבד ימים טובים) כל היום ומקצת מן הלילה (ואפילו לבניין בית המקדש אין מבטלים אותם!). המלמד צריך להיות נשוי, ירא שמים ומהיר לקרוא ולדקדק. בכל כיתה לומדים עשרים וחמישה תלמידים. מעשרים וחמישה עד ארבעים מוסיפים סייע ויותר מארבעים מפצלים לשתי כיתות. תלמיד מוכשר מעבירים אותו למלמד יותר מוכשר באותה עיר, בתנאי שאין סכנה בדרכים. השכנים לא יכולים למחות במי שרוצה להיות מלמד ולא המלמד במתחרה שלו "השם חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר".

נקודה להרחבה:

חז"ל היו מהראשונים בעולם שייסדו מערכת של לימוד בגיל צעיר והדרכתיהם מיושמות עד היום בבתי הספר בארץ ובעולם (מלבד מספר שעות הלימוד וימי החופשה...).

פרק ג:

מצוות תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות ממילא כל מצווה שיכולה להיעשות על ידי אחרים אינה דוחה תלמוד תורה. כתר תורה גדול מכתר כהונה ומלכות, אך בשביל לזכות לכתר תורה אין לרדוף אחרי העושר אלא להסתפק במועט, להסיר התאוות מליבו, ללמוד כל לילה ולהמית עצמו באהלה של תורה. אין להתפרנס מן התורה אלא עוסק במלאכתו כדי חייו ושאר יומו ולילו עוסק בתורה.

נקודה להרחבה:

הרמב"ם החמיר מאוד בעניין המתפרנס מהתורה וכתב דברים חריפים מאוד נגדו ("חלל את השם... ונטל חייו מן העולם הבא") אך גם הרמב"ם התיר למלמדי תורה לקבל שכרם. רבים חלקו על דברי הרמב"ם וכבר העיר הכסף משנה במקום "...וראינו כל חכמי ישראל קודם זמן רבינו ואחריו נוהגים ליטול שכרם מן הצבור וגם כי נודה שהלכה כדברי רבינו בפירוש המשנה אפשר שהסכימו כן כל חכמי הדורות משום עת לעשות לה' הפרו תורתך שאילו לא היתה פרנסת הלומדים והמלמדים מצויה לא היו יכולים לטרוח בתורה כראוי והיתה התורה משתכחת ח"ו ובהיותה מצויה יוכלו לעסוק ויגדיל תורה ויאדיר".

פרק ד:

לצורך לימוד תורה יש צורך שגם התלמיד וגם הרב יהיו הולכים בדרך טובה אך אם לא- מחזירין אותן למוטב תחילה ואחר כך

תמצית וביאור של הלימוד, הלכות תלמוד תורה מבית הרמב"ם היומי.

לומדים. סדר הלימוד שהרב באמצע והתלמידים סביבו, ואין לרב לכעוס על התלמידים שלא הבינו אי"כ התרשלו בלימודם. בעבר היה נהוג שהרב מלמד על ידי תורגמן המשמיע דברי הרב לרבים. השואל את הרב שואל בדרך ארץ בעניין שהרב עוסק, אך הרב השואל את התלמידים כדי לבחון אותם יכול לשאול אותם מעניין אחר ואף להטעות אותם כדי לבחון אם הם זוכרים את מה שלמדו. קדושת בית המדרש חמורה ולפיכך אין ישנים בו ומדברים בו רק בדברי תורה. נקודה להרחבה:

היחס בין בית המדרש לבית הכנסת כפול- מצד אחד קדושת בית המדרש חמורה מקדושת בית הכנסת ואין הופכין בית מדרש לבית כנסת, אך מצד שני מכיוון שבית המדרש הוא ביתם של הלומדים התירו להם לאכול ולשתות בו בניגוד לבית הכנסת.

פרק ה:

התלמיד מצווה בכבוד רבו המובהק יותר מכבוד אביו וממילא מצווה בכל הלכות כיבוד אב גם ביחס לרבו. אסור לו להורות בפניו. אסור לו לקרות לרבו בשמו ולדבר אתו כדרך החברים אלא ביראה ובכבוד. לא יושב במקומו, לא נכנס עמו למרחץ, עומד בפניו ומשמש אותו כמו עבד לאדונו. הרב יכול למחול על כבודו בדינים אלו, ובכל זאת מצווה התלמיד לתת לו הידור למרות שמחל גם הרב מצווה לכבד את תלמידיו ולאהבם שהם מוסיפים חכמתו ומהנים אותו בעולם הזה ולעולם הבא. רבו שאינו מובהק מצווה לעמוד בפניו ולקרוע עליו טפח בלבד (עיין בפרק הבא). לא כל אחד ראוי להורות אלא רק תלמיד הראוי להוראה והמלמד כשאינו ראוי מחריב את העולם ומכבה נרה של תורה.

פרק ו:

עומדים בפני כל חכם ובפני זקן המופלג בזקנה. עומדים מפניהם משיכנסו לתוך ארבע אמות עד שיעבור אלא אם כן מדובר בנשיא ובאב בית דין. תלמיד היושב לפני רבו עומד לפניו לא יותר מפעמיים ביום. תלמידי חכמים לא יוצאים לעבוד בצרכי העיר ומכבדים אותם במסחר ובבית הדין.

איסור חמור לבזות חכם או לשנוא אותם, וכל המבזה חכם בפני עדים מנדים אותו וקונסים אותו קנס כספי. על עשרים וארבעה דברים מנדים את האדם. דיני הנידוי והחרם יתבארו בפרק הבא.

נקודה להרחבה:

ההלכה שתלמידי חכמים לא יוצאים לעבודות העיר קשורה לפולמוס הגדול בענין גיוס בחורי ישיבות לצבא. יש שלמדו מכאן לפטור בחורי ישיבות, אך רבים דחו שכאן אין המדובר במלחמת מצווה אלא בצורכי הציבור. אך יש ללמוד מכאן שאין לטעון כנגד בחורי הישיבות את טענת ה"שוויין בנטל" הנשמעת, שהרי מהנטל הציבורי חכמים אכן פטרו אותם.

פרק ז:

אגב דין המבזה תלמידי חכמים החייב נידוי מובאים הלכות נידוי וחרם בפרק זה. הנידוי והחרם חלים על ידי אמירה ומותרים על ידי אמירה בשלושה הדיוטות או יחיד מומחה. המנודה שלא ביקש להתיר נידויו ששים יום- מחרימים אותו. המנודה אסור בתספורת וכיבוס ולא יושבים עמו בארבע אמות או מצרפים אותו לדברים שבקדושה. המוחרם חמור ממנו ואסור ללמד וללמוד מאחרים ולא סוחרים אתו אלא קצת בשביל פרנסתו. חכמים יכולים גם להחרים את כל מי שיעבור על דינים אלו. מי שנידו אותו בחלום צריך עשרה שיתירו לו את הנידוי. חכם שהתחייב נידוי לא מנדים אותו מיד אלא דנים בכך הרבה ומנדים אותו בצנעה. למרות שיש כוח לחכם לנדות לכבודו עדיף שיעלים עינו וימחל על כבודו אלא אם כן הביזין נעשה בפרהסיא שאז זהו בזיון לתורה כשמוחל ועליו לנקום ולנטור למבזה את התורה.

נקודה להרחבה:

נושא חכם שסרח וההבדל הדק שבין צנעה לפרהסיא הפך בשנים האחרונות לצערנו לרלוונטי סביב נושא "פורום תקנה" ודומיו.